

22 ביוני 2016

ההתקפה על העיר מנבג', תחילת המערכה לשחרור מרחב הגבול הסורי-תורכי דאעש

قوات سوريا الديمقراطية تسيطر على أحد الميادين الهامة في منبج

לוחמי "הכוחות הסוריים הדמוקרטיים" (SDF), אשר השתלטו על אחת הכיכרות החשובות במנבג' בכניסה המערבית לעיר (פארס, 18 ביוני 2016).

כללי

1. ב-31 במאי 2016 פתחו "הכוחות הסורים הדמוקרטיים" (SDF), מסגרת-על צבאית בדומיננטיות כורדית, הנתמכת ע"י ארה"ב, במערכה לשחרור העיר מנבג' מידי דאעש. מנבג' שוכנת ממערב לנהר הפרת, כ-35 ק"מ מדרום לגבול הסורי-תורכי. בשלושת השבועות שחלפו מאז תחילת ההתקפה עלה בידי הכוחות התוקפים המונים כמה אלפי חיילים לטהר את המרחב הכפרי שמסביב למנבג', לכתר את העיר ולפרוץ אליה. ב-19 ביוני 2016 דווח כי כוח של SDF נכנס למנבג' וכבש את אחת הכיכרות החשובות, שבכניסה המערבית לעיר.

2. המטרה המוצהרת של ההתקפה הינה כיבוש העיר מנבג'. אולם להערכתנו מטרת המערכה כולה הינה לשחרר את הערים ג'ראבלוס, אלבאב ואלראעי. ארבעת הערים הללו שוכנות ממערב לנהר הפרת והן מהוות את מאחזיו של דאעש במרחב, שבקרבת הגבול הסורי-תורכי. משמעות אובדן מרחב השליטה ממערב לפרת עבור דאעש עשויה להיות פגיעה קשה בקשר הלוגיסטי, שבין ליבות השליטה של הארגון באלרקה ובמוצול, לבין העולם החיצון. מעבר לכך אובדן השטחים הללו יסמן החלשה נוספת במעמד דאעש בצפון סוריה וחיזוק מעמדם הצבאי, המדיני והתדמיתי של הכוחות הכורדים, המובילים את ההתקפה נגדו.

3. למתקפת SDF נגד מנבג' קדמה סדרת כישלונות של דאעש במזרח סוריה ובכלל זה כיבוש מרחבי תדמור וקריתין ע"י צבא סוריה וההתקדמות הנוכחית של צבא סוריה לעבר אלטבקה בסיוע

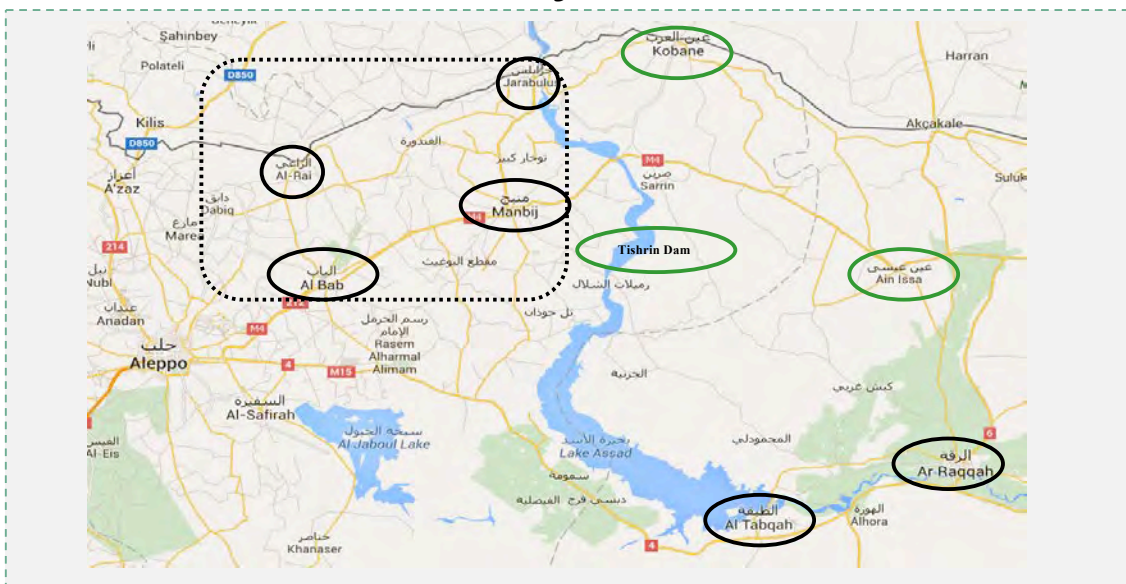
אווירי רוסי. סדרת הכישלונות, שנחל דאעש בסוריה בחודשים האחרונים, פוגעת ביכולותיו הצבאיות ועשויה גם לפגוע ביכולת משילותו על האוכלוסייה בסוריה (ואף בעיראק). זאת ועוד, רצף כישלונות הארגון בזירה הסורית מתרחש כאשר גם בעיראק ובלוב נמצא הארגון במצב של מגננה אסטרטגית ועומד בפני סכנה מוחשית של נפילת מאחזים חשובים: בעיראק כבשו הכוחות העיראקים את מרכז העיר אלפאלוג'ה וחלקים נרחבים מהעיר; בלוב מתנהלים קרבות בשכונות בקרבת מרכז העיר סרת, "בירת" דאעש בלוב, שאובדנה עשוי להביא לקריסת מרחב השליטה הטריטוריאלי של הארגון בזירה הלובית.

4. מכלול התפתחויות הללו מסמן להערכתנו שלב חדש במערכה נגד דאעש במסגרתו צפוי דאעש להתכנס יותר ויותר לליבת השליטה שלו בשתי "ערי הבירה" אלרקה ומוצול. הכוחות המקומיים והחיצוניים, הנוטלים חלק במערכה, יערכו לקראת שלב כיבוש "ערי הבירה" הללו ומיטוט בסיס השליטה הטריטוריאלי של דאעש בסוריה ובעיראק. להערכתנו שלב זה עלול להיות רצוף קשיים ובעיות, צבאיות ופוליטיות. זאת הן בשל ההתנגדות העיקשת הצפויה מצידו של דאעש והן משום שתנאי היסוד הפוליטיים והחברתיים, שאפשרו צמיחתו של דאעש ברובם שרירים וקיימים. להערכתנו בכוחם של תנאי יסוד אלו להקשות על המאמצים לגייס את האוכלוסייה המוסלמית-סונית לשלביה הסופיים של המערכה נגד דאעש ומעבר לכך - לאפשר המשך שרידותו של הארגון גם "ביום שאחרי" אובדן אזורי השליטה הטריטוריאליים.

העיר מנבג' והמרחב שממערב לפרת

5. מנבג' הינה עיר השוכנת ממערב לפרת, במרחק של כ-35 ק"מ מדרום לגבול הסורי-תורכי. בתקופה שלפני פרוץ מלחמת האזרחים בסוריה התגוררו בה קרוב ל-100,000 תושבים ממוצא ערבי, כורדי, תורכמני וצ'רקסי. כמו כן מתגורר בעיר מיעוט נוצרי-ארמני. לאחר שנפלה העיר לידי דאעש (2014) ירד מספר תושביה לכ-40,000 תושבים (אלשרק אלאוסט, 11 ביוני 2016). מספר התושבים הנוכחי מוערך ע"י הממשל האמריקאי בסביבות ה-35,000-40,000 (אתר משרד ההגנה האמריקאי, 3 ביוני 2016). העיר מנבג' מהווה את מקום האחסון הגדול ביותר של זרעים וחיטה בצפון סוריה ולפיכך השליטה עליה מסייעת ליכולת המשילות של דאעש באזורי שליטתו ברחבי סוריה.

6. בשנת 2014, שנת השיא של התפשטות דאעש, נפלה העיר מנבג' לידי הארגון. יחד עימה נפלו ערים נוספות במרחב שממערב לפרת: הערים ג'ראבלס ואלראעי, שבקרבת הגבול התורכי והעיר אלבאב, הנמצאת כ-40 ק"מ מצפון מזרח לחלב (פירוש השם אלבאב, הינו שער בערבית, ומקורו כנראה בכך, שהעיר נתפסת כשער לחלב). השליטה על הערים מנבג', ג'ראבלס, אלבאב ואלראעי מאפשר לדאעש לקיים השפעה רבה באזור הכפרי, שמצפון מזרח לחלב, ובכלל זה שליטה על קטע מהגבול הסורי-תורכי (שאורכו מג'ראבלס לאלראעי הינו כ-55 ק"מ בקו אווירי). שליטה זאת מאפשרת את המשך קיומו של ערוץ הקשר הלוגיסטי של המדינה האסלאמית עם העולם החיצון ומקלה על מעבר פעילים, אמצעי לחימה, ציוד וסחורות דרך הגבול הסורי-תורכי.

אזור השליטה של דאעש בקרבת הגבול התורכי, שמערב לפרת. מאחזיו העיקריים הינם הערים מנג'ל, ג'ראבלס, אלבאב ואלראעי (Google Maps).

הכוחות הסורים הדמוקרטיים (SDF)

7. SDF, הארגון אשר מבצע את המתקפה, הינו מסגרת-על הכוללת כמה ארגוני מורדים, שהוקמה בסביבות אוקטובר 2015 בסיוע אמריקאי. המרכיב הדומיננטי ב-SDF הינם הכוחות הכורדים בסוריה (YPG, "היחידות להגנת העם"). בנוסף ל-YPG נכללים ב-SDF ארגונים ומליציות מקומיים, רובם בעלי אופי ערבי (עירוני או שבטי) ומקצתם בעלי אופי אתני-דתי, המביא לידי ביטוי מיעוטים המתגוררים בצפון מזרח סוריה¹.

לוגו כוחות סוריה הדמוקרטית (דף הפייסבוק של כוחות SDF, 11 במרץ 2016). הכתובת למעלה היא בשפה הערבית, במרכז בשפה הכורדית והכתובת התחתונה בשפה הסיריאנית.

¹ באתר רוסי דווח, כי ב-SDF נכללים הכוחות הבאים: "היחידות להגנת העם" (YPG), "היחידות (הכורדיות) להגנת האישה" (YPJ), "הקואליציה הערבית סורית", "צבא המורדים" (גיש אל-ת'ואר), "חדר המבצעים של הר הגעש של הפרת", "כוחות גיבורי החיל" (כוח המורכב מבני שבט אלשמר), "איגוד חטיבות הג'זירה" ו"המועצה הצבאית הסיריאנית" (אתר רוסי היום, 13 באוקטובר 2015).

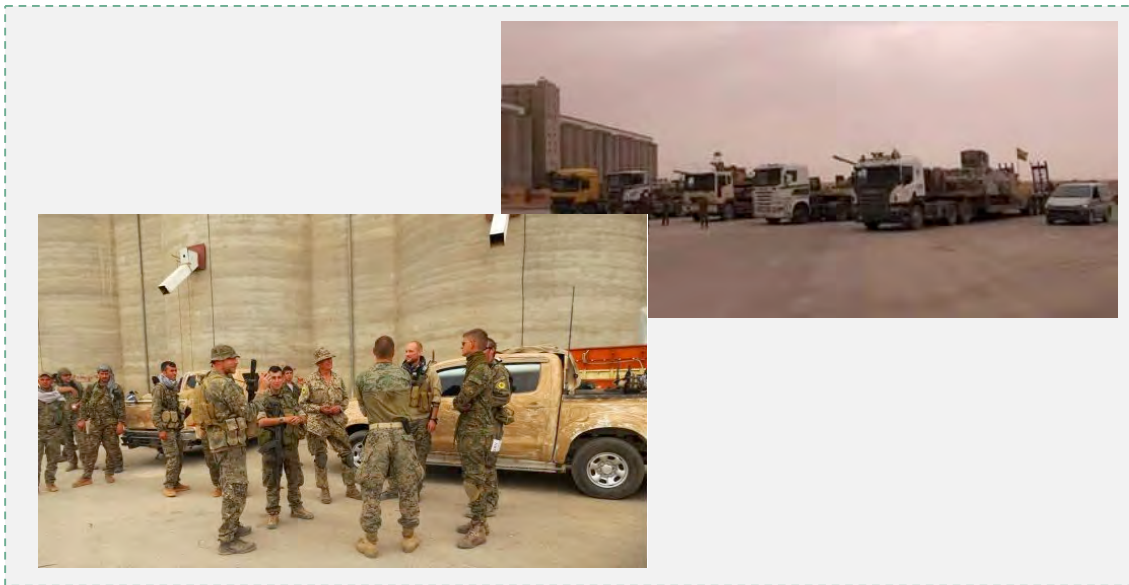
8. ההישג הצבאי הראשון של SDF היה **השתלטות על סכר תשרין**, שעל נהר הפרת, שנעשתה בסיוע אווירי של מטוסי ארה"ב ומדינות הקואליציה (26 בדצמבר 2015). סכר תשרין הינו אתר תשתיתי חשוב ובקרבתו ממוקמת אחת מתחנות הכוח החשובות בצפון סוריה. **אזור הסכר משמש עתה ל-SDF כאזור כינוס הכוחות ליציאה למערכה הנוכחית לכיבוש מנבג' והאזור שממערב לפרת**. בסוף מאי 2016, זמן קצר לפני תחילת המתקפה על מנבג', הצליח SDF בסיוע אווירי אמריקאי לכבוש את מרחב **העיירה עין עיסא**, כ-50 ק"מ מצפון לאלרקה. על אף שבזמנו פורסמו בתקשורת הערבית ידיעות לפיהם בכונת SDF להתקדם דרומה לכיוון אלרקה, הרי שבדיעבד מסתבר, כי **המאמץ העיקרי של הכוח מכוון (לעת עתה לפחות) כלפי מנבג'**.

מימין: חיילי "המועצה הצבאית של העיר מנבג'", מסגרת צבאית הנכללת ב-SDF, בפאתי מנבג' (מתוך דף הטוויטר של newroz kobani, 10 ביוני 2016). משמאל: עדנאן אבו אמג'ד, מפקד "המועצה הצבאית של מנבג'" בעת ראיון עיתונאי. בראיון אמר אבו אמג'ד, כי כוחותיו נמצאים במרחק שני ק"מ מהעיר מנבג' (יוטיוב, 20 ביוני 2016).

ההיבט האמריקאי

9. SDF הינו מסגרת-על צבאית הנהנת מסיוע אמריקאי סיוע זה מתבטא בייעוץ, אספקת נשק וציוד ומתן סיוע אווירי לכוחות הקרקע בעת פעילות מבצעית. להערכתנו בראייה האמריקאית תואם SDF לתפיסה הפוליטית באשר לאופיים הרצוי של הכוחות המקומיים להם מסייעת ארה"ב. כוחות אלו אמורים להיות בעלי אופי "סורי" ו"דמוקרטי", כפי שמעיד שמו של SDF. **מרכזיותו של הכוח הצבאי הכורדי (YPG) ב-SDF מוצנעת ולעומת זאת מובלטת השיתופיות הכורדית-ערבית** (כמענה אפשרי להתנגדות התורכית הנמרצת לאוטונומיה הכורדית בצפון סוריה). SDF מוצג כמסגרת הכוללת בתוכה בני עדות שונות, אנשי שבטים ולוחמים מקומיים המשתפים פעולה עם המרכיב הכורדי.

כוח SDF וחייילים אמריקאים ליד הממגורות באזור העיירה עין עיסא (דף הטוויטר Yehya Mohammed; דף הטוויטר taha alhlo, 26 במאי 2016).

10. ב-21 במאי 2016, עשרה ימים לפני המתקפה על מנבג', ערך **מפקד פיקוד המרכז האמריקאי הגנרל ג'וזף ווטל**, ביקור חשאי בצפון סוריה. היה הזה הביקור הראשון של איש צבא אמריקאי בכיר בסוריה מאז החלה המערכה של ארה"ב נגד דאעש. הגנרל ווטל שהה בצפון סוריה כ-11 שעות, נפגש עם יועצים צבאיים אמריקאיים הפועלים בסוריה (נמסר שמספרם מגיע לכ-200), **וקיים התייעצות עם מנהיגי SDF (cbsnews.com, 21 במאי 2016)**. בראייה לאחור יתכן, כי ביקורו זה נועד בין השאר לתאם את המהלכים הצפויים במערכה לשחרור העיר מנבג' והמרחב שממערב לפרת ע"י SDF.

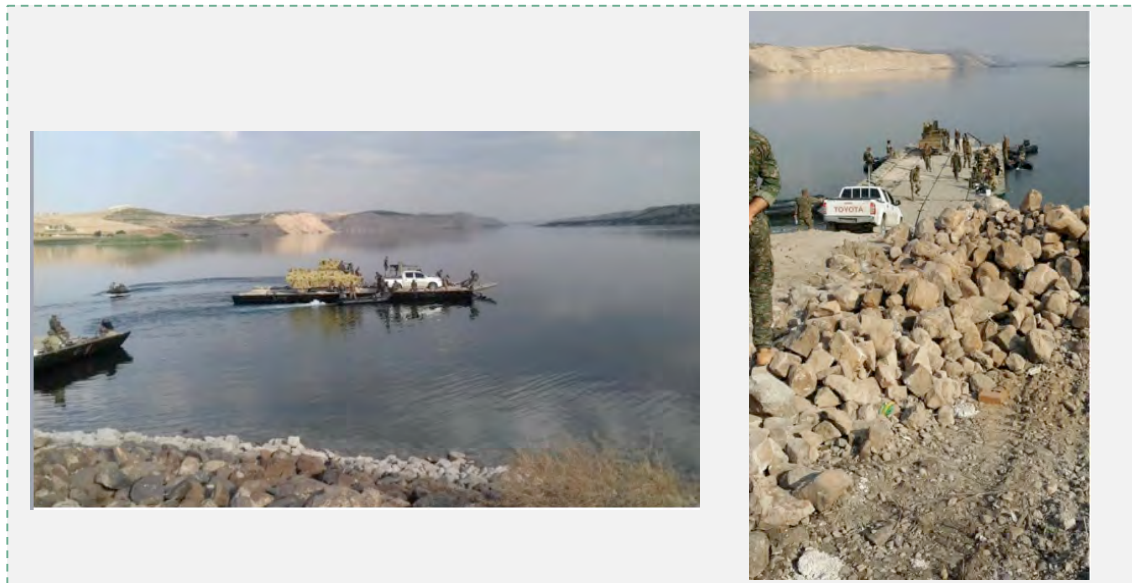
11. במגמה לתת מענה פוליטי להתנגדות התורכית הצפויה מנסים האמריקאים להצניע את **מרכזיותם של הכורדים המשתתפים במערכה**. קולונל פט ריידר (Pat Ryder), דובר הכוח האווירי של פיקוד המרכז, התבטא כי במבצע לכיבוש מנבג' ישתתפו 3,000 "לוחמים ערביים" וכן כ-450-500 לוחמי YPG (הכורדים). הוא גם טען כי הקואליציה, המנהלת את הלחימה, תטהר את האזור מנוכחות דאעש ואחר כך תעביר את האזור לשליטת הערבים (Timeturk.com; 7 ביוני 2016). באתר משרד ההגנה האמריקאי התפרסמה התבטאות נוספת של פט ריידר (3 ביוני 2016) לפיה **ההתקפה מונהגת ע"י "המועצה הצבאית של מנבג"**, שהינה כוח ערבי מקומי הפועל כדי להשיב לידינו את עיר מולדתו.

12. בפועל ספק אם ההצהרות הללו יפיגו את חששות התורכים שכן **הדומיננטיות הכורדית בקרב SDF הינה ברורה ומוחלטת**. המערכה הנוכחית במנבג' ובמקומות נוספים במרחב שממערב לפרת עשויה להוות מקרה מבחן ראשון בסוגו באשר ללכידותה ואופן תיפקודה של מסגרת צבאית זאת. המערכה תצביע גם על מידת יכולתם של האמריקאים להפיג את החששות התורכיים, לקראת האתגרים הבאים העומדים בפני SDF ובמרכזם המערכה על העיר אלרקה, "בירת" דאעש בסוריה.

המערכה לשחרור מנבג'

13. ב-30 במאי 2016 פתחו "הכוחות הסוריים הדמוקרטיים" (SDF) בסיוע אווירי אמריקאי, במערכה לשחרור העיר מנבג' וסביבותיה מידי דאעש. מטרת המערכה הינה לכבוש בשלב הראשון את העיר וסביבותיה. לאחר מכן, להערכתנו, הכוונה היא להתקדם צפונה ומערבה כדי לשחרר את המרחב שמערב לפרת משליטת דאעש, ובכלל זה את מעוזי דאעש בערים מנבג', ג'ראבלוס, אלבאב ואלראעי, שבקרבת הגבול הסורי-תורכי.

14. בסיס היציאה להתקפה על מנבג', על פי דווחי כלי התקשורת הערביים, היה אזור סכר תשרין (שעליו השתלט SDF ב-26 בדצמבר 2015). נראה, כי חלק מהכוח התוקף נערך ממזרח לנהר הפרת וחצה את הנהר בעזרת רפסודות/מעבורות, שהוכנו מבעוד מועד. בימים הראשונים של המתקפה ביצעו מטוסי ארה"ב והקואליציה יותר מ-55 תקיפות אוויריות כסיוע לכוחות SDF (אתר משרד ההגנה האמריקאי, 3 ביוני 2016).

פעילים וציוד של SDF חוצים את נהר הפרת על גבי מעבורת בתחילת המתקפה על מנבג' (דף הטוויטר של newroz kobani, 1-2 ביוני 2016).

15. בימים הראשונים להתקפה נע אחד הכוחות התוקפים לאורך אגם אסד וטיהר את הגדה המערבית שלו. כוח נוסף נע מערבה וניתק את הדרך הראשית המובילה למנבג' מכיוון דרום. לאחר כשבוע של לחימה הגיעו כוחות SDF למרחק של כמה קילומטרים מפאתי העיר. בהמשך תפסו הכוחות קטע מהכביש הראשי המחבר בין מנבג' לאלבאב, השתלטו על האזור שמערב לעיר, וכיתרו למעשה את מנבג'. בשלושת השבועות שחלפו מאז תחילת ההתקפה טיהר SDF את המרחב הכפרי שמסביב למנבג' וביסס את שליטתו באזור. על פי דיווח המרכז הסורי למעקב אחר זכויות אדם (SOHR), מאז תחילת המערכה השתלטו כוחות SDF על כ-105 כפרים ועיירות במרחב מנבג'.

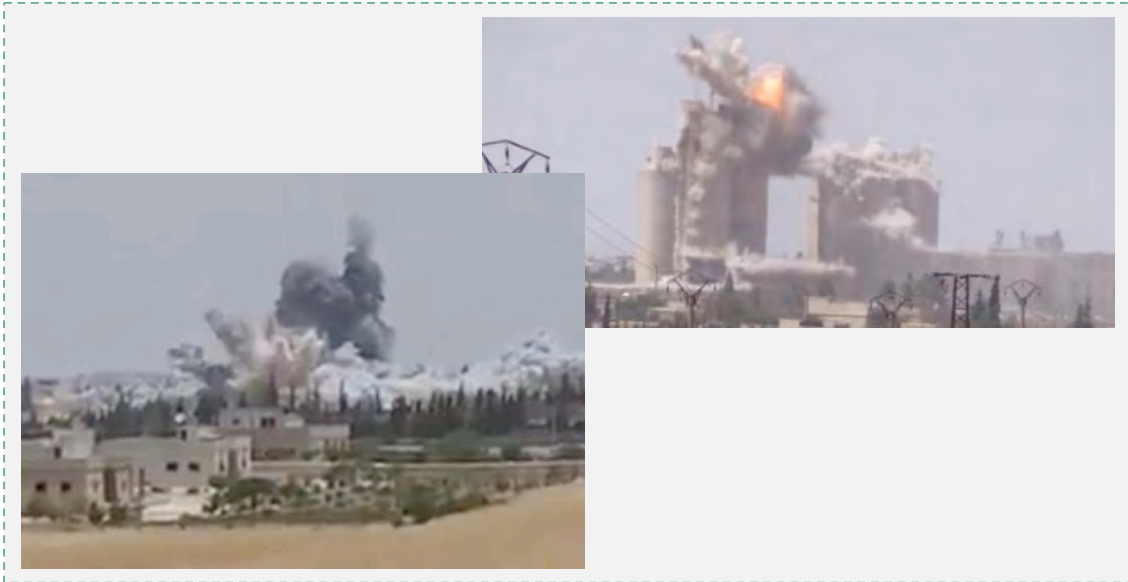
16. ב-19 ביוני 2016 דווח כי לוחמי "המועצה הצבאית של מנבג" נכנסו לעיר מנבג' מכיוון מערב. הם כבשו את כיכר אלכתאב, כיכר חשובה, בפאתיה המערביים של העיר, בסיוע אווירי של ארה"ב ומדינות הקואליציה (Ananews, 19 ביוני 2016). הלחימה בתוך מנבג' עודנה נמשכת (עדכני ל-22 ביוני 2016).

מימין: כוחות SDF נכנסים לכפרים, שבקרבת מנבג' (דף הטוויטר Yehya Mohammed, 4 ביוני 2016). משמאל: כלי רכב משוריין של SDF המשתתף בתקיפת מנבג' (דף הפייסבוק של כוחות SDF, 21 ביוני 2016).

טנק של SDF, המשתתף לכוח שהשתלט על אם אלסרג', אזור שולט על הדרך המובילה למנבג' מכיוון דרום (דף הטוויטר Yehya Mohammed, 4 ביוני 2016).

מימין: תקיפה אווירית של ממוגרות תבואה במנבג' (דף הפייסבוק מנבג' מבאשר, 16 ביוני 2016). משמאל: תקיפת מטוסי הקואליציה על יעדים בעיר מנבג' (דף הטוויטר newroz kobani, 19 ביוני 2016).

ההגנה של דאעש על מנבג'

17. דאעש מצידו מנהל קרב הגנה על העיר מנבג' במסגרתו הוא נוקט בטקטיקות של לוחמת גרילה. פעילי הארגון פוצצו מספר מכוניות תופת ממזרח ומדרום מערב למנבג' ותקפו עמדות של SDF באזור סכר תשרין. בעיר עצמה מונע דאעש יציאת אזרחים ועושה מאמץ להגדיל את מספר פעיליו באמצעות גיוס בהול של צעירים בני המקום (דבר העשוי להעיד על מצוקת כוח אדם ממנה סובל הארגון). כך גויסו הצעירים בני המקום תחת הסיסמא "הג'האד הוא חובה" (דמשק אלא', 18 ביוני 2016). בו בזמן נמסר, שפעילי דאעש במנבג' שלחו איגרת לכוחות הכורדים באמצעות נכבדים כורדים, בבקשה לפתוח נתיב יציאה לפעילי הארגון בעיר (דמשק אלא', 17 ביוני 2016).

מימין: נערים ממנבג' עומדים בתור לקבלת אפודי קרב ונשק. משמאל: נערים חמושים ממנבג' נשבעים אמונים לדאעש (חק, 4 ביוני 2016).

פיצוץ מכונית תופת של דאעש נגד כוחות SDF מדרום מערב למנבג' (חק, 18 ביוני 2016).

משמעויות לשחרור העיר מנבג'

18. עד כה נמנעו כוחות SDF מלפרוץ לתוך העיר ולהילחם בתוכה. לא ברור לנו האם הדבר נובע מהתנגדות הצבאית שמפגין דאעש, מרצון להעמיק את השליטה במרחב הכפרי של מנבג' ולסיים את ההכנות הצבאיות טרם הפריצה לעיר, או מלחצים מדיניים, שהופעלו ע"י תורכיה, כדי לבלום את התקדמות SDF. והיה והמערכה תסתיים בשחרור העיר מנבג' מידי דאעש, עשויות להיות לכך להערכתנו המשמעויות הבאות:

א. נפילה של מנבג' תעמיד בסכנה מאחזים נוספים במרחב השליטה של דאעש שממערב לפרת, לאורך הגבול הסורי-תורכי: בעקבות נפילת מנבג' יועמדו בסכנה מאחזי דאעש בערים ג'רבולוס ואלרעי (שבקרבת הגבול הסורי-תורכי)² ואלבאב (מצפון מזרח לחלב). נפילתם של הערים הללו עשויה להחליש את כוחו הצבאי של דאעש באזור הכפרי של צפון סוריה ולחזק את כוחם של השחקנים האחרים הפועלים בזירה (בעיקר SDF וצבא סוריה).

ב. הערמת קושי משמעותי בפני הקשר הלוגיסטי בין ליבת השליטה של דאעש באלרקה לבין העולם החיצון: הקשר הלוגיסטי, המתנהל עדיין דרך גזרה מצומצמת לאורך הגבול הסורי-תורכי, עשוי להיפגע ככל שתצטמצם שליטתו דאעש לאורך הגבול הסורי-תורכי (המדובר בקטע גבול שאורכו מג'רבולוס לאלרעי הינו כ-55 ק"מ בקו אווירי). הפגיעה בערוץ הקשר הלוגיסטי תקשה על דאעש להעביר פעילים, נשק וציוד מחו"ל, אל שטחי המדינה האסלאמית ולייצא סחורות (בדגש על תוצרי נפט) כדי להפיק רווחים כלכליים.

ג. הרחבת אזור השליטה הכורדי לאורך גבול סוריה-תורכיה וכפועל יוצא מכך חיזוק מעמדה המדיני ויוקרתה של האוטונומיה הכורדית בצפון מזרח סוריה: כיבוש מאחזי דאעש ממערב לפרת עשוי לעורר את "תיאבון" הכורדים הן במישור המדיני (חיזוק שאיפות הבדלנות, תביעה

² העיר אלרעי הסמוכה לגבול עם תורכיה, נכבשה ע"י דאעש מידי ארגוני מורדים אחרים בתחילת אפריל 2016. עתה מנסה צבא סוריה החופשי לשוב ולכבוש את העיר.

לייצוג כורדי בשיחות ההסדרה) והן במישור הצבאי-טריטוריאלי (חיבור המובלעת הכורדית של עפרין במערב סוריה עם האזורים הכורדים במזרח). והיה ומרחב השליטה של דאעש שממערב לפרת יפול לידי SDF, אזי בין הכוחות הכורדים במזרח סוריה לבין המובלעת הכורדית, שבמערב, יחצוץ מסדרון צר מצפון לחלב (שבו נמצאת העיר אעזאז), עליו שולטים צבא סוריה וארגוני מורדים העוינים לדאעש.

מפת אזורי השליטה של הכורדים לאורך הגבול התורכי עם סוריה כפי שפורסמה בתקשורת התורכית. במפה מסומן המרחב שבשליטת דאעש, בו נמצאת העיר מנבג'. ממערב למרחב השליטה של דאעש נמצא המסדרון המוביל מחלב לגבול התורכי (בשליטת צבא סוריה וארגוני המורדים). ממערב מסומנת המובלעת הכורדית של עפרין (dikeM.com.tr, אתר האינטרנט של עיתון אופוזיציוני תורכי, 2 ביוני 2016).

19. ההישגים המצטברים של הכורדים והתמיכה האמריקאית בהם יעצימו את האתגר המדיני והצבאי העומד בפני תורכיה, המתנגדת נמרצות להקמת ישות כורדית אוטונומית לאורך גבולה עם סוריה. תורכיה עוינת את כוחות YPG (המרכיב הדומיננטי בקרב SDF) ורואה בהם שלוחה של PKK הארגון הכורדי התורכי הנתפס כארגון טרור. בעבר הגדירה תורכיה יצירת רצף שליטה כורדי לאורך הגבול הסורי-תורכי כ"קו אדום" עבודה. אולם החלופות המדיניות והצבאיות, שיעמדו בפני תורכיה לנוכח הישגי הכורדים, הינן בעייתיות (הפעלת לחצים מדיניים על הכורדים באמצעות ארה"ב, שספק אם יהיו אפקטיביים; או העמקת המעורבות הצבאית בסוריה, עד כדי יצירת "אזור חיי" בשטח סוריה, העשויה לסכך את תורכיה עם רוסיה ויתכן גם עם ארה"ב).